

ΙΣΤΟΡΙΑ – Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΟΜΑΔΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Θεματικά Πεδία	Θεματικές Ενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:
Η Επιστήμη της Ιστορίας	Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ;	
	Παρελθόν, μύθος, ιστορία, ιστοριογραφία.	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τη διαφορά ανάμεσα στον μύθο, τον θρύλο και την ιστορία και να προσδιορίζουν τη σχέση παρελθόντος και ιστορίας. • Να προσδιορίζουν τις έννοιες της ιστορίας ως επιστήμης και της ιστοριογραφίας. • Να αναγνωρίζουν τον ρόλο του ιστορικού ως «διαμεσολαβητή» ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν.
	Τι μελετά η ιστορία: α) Τοπική, εθνική, ευρωπαϊκή, παγκόσμια ιστορία. β) Πολιτική, διπλωματική, στρατιωτική ιστορία, ιστορία των θεσμών, των κοινωνικών ομάδων, οικονομική ιστορία, ιστορία των ιδεών, ιστορία του φύλου κτλ.	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τα διαφορετικά πεδία και τις επιδιώξεις της ιστορίας. • Να διαπιστώνουν ότι η ιστορία είναι ανθρωπιστική και κοινωνική επιστήμη.
	Ποια η χρησιμότητα της μελέτης της ιστορίας (η κατάκτηση της ιστορικής γνώσης και η διαμόρφωση ιστορικής συνείδησης).	<ul style="list-style-type: none"> • Να επισημαίνουν ποια επίδραση έχει ή θεωρείται ότι έχει η ιστορική γνώση στη διαμόρφωση εθνικής και κοινωνικής συνείδησης. • Να διαπιστώνουν ότι μέσω της ιστορίας μπορούν να αναπτύξουν οικουμενικό τρόπο σκέψης, θετική στάση για την ανάγκη συμμετοχής στο ιστορικό γίγνεσθαι και ικανότητα αντιμετώπισης των πολλαπλών προκλήσεων της σύγχρονης πραγματικότητας.
	ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ;	
	Απλό γεγονός (συμβάν), φυσικό γεγονός, ιστορικό γεγονός, τυχαίο γεγονός.	<ul style="list-style-type: none"> • Να ορίζουν την έννοια του ιστορικού γεγονότος και να διακρίνουν το «ιστορικό» από το μη «ιστορικό» γεγονός. • Να διαπιστώνουν ότι ο ιστορικός μετατρέπει το γεγονός σε «ιστορικό».
	Αξιολόγηση της φυσιογνωμίας και της σημασίας των ιστορικών φαινομένων-γεγονότων: (π.χ. γεγονότα-	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίζουν τα αίτια που γεννούν τα ιστορικά φαινόμενα-γεγονότα. • Να αναγνωρίζουν τη σημασία ιστορικών φαινομένων-γεγονότων και τις επιδράσεις

Η Επιστήμη της Ιστορίας	τομές, επαναστάσεις, διπλωματικές συνθήκες κ.ά.).	τους στο ιστορικό γίνεσθαι.
	Ο ρόλος των ηγετών και των κοινωνικών ομάδων στην ιστορία.	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τον ρόλο του ηγέτη στη διαμόρφωση της ιστορικής εξέλιξης. • Να περιγράφουν τη σχέση των ηγετών με τους λαούς. • Να αναγνωρίζουν τον ρόλο των κοινωνικών ομάδων στη διαμόρφωση της ιστορικής εξέλιξης.
	Η μακρά διάρκεια στην ιστορία. Ο ρόλος των δομών (οικονομικές, κοινωνικές, θεσμικές, ιδεολογικές).	<ul style="list-style-type: none"> • Να εξηγούν την έννοια της δομής στην ιστορία. • Να διαπιστώνουν ότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι αλλαγές στη διάρκεια του χρόνου είναι σταδιακές και δύσκολα ανιχνεύσιμες.
	ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ – ΑΜΕΣΕΣ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΕΣ	
	Τα είδη-κατηγορίες των ιστορικών πηγών. Άμεσες και έμμεσες πηγές.	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τα είδη των πηγών (γραπτές, προφορικές, παραστατικές: μνημεία, έργα τέχνης, αρχαιολογικά ευρήματα κ.ά.). • Να κατατάσσουν τις πηγές σε άμεσες και έμμεσες. • Να ορίζουν την έννοια <i>αρχείο</i> και να αναγνωρίζουν τη σημασία των αρχείων για την ιστορική γνώση.
	Η αξία, η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των πηγών.	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τη σημασία της διασταύρωσης και του ελέγχου της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας των πηγών. • Να αναγνωρίζουν τους τρόπους με τους οποίους ο ιστορικός ελέγχει την αξιοπιστία των πηγών. • Να ερμηνεύουν κριτικά διάφορα είδη ιστορικών πηγών, ανάλογα με το είδος τους και την εποχή στην οποία αναφέρονται. • Να αντιληφθούν ότι τα ιστορικά γεγονότα και φαινόμενα ερμηνεύονται πάντοτε εντός του ιστορικού πλαισίου στο οποίο δημιουργήθηκαν.
	Ψηφιοποιημένες πηγές.	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν εργαλεία και τρόπους αναζήτησης ηλεκτρονικών πηγών. • Να αναγνωρίζουν τα στοιχεία ταυτότητας και τα κριτήρια αξιολόγησης των ηλεκτρονικών πηγών και να ελέγχουν την αξιοπιστία τους.
	ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ	
	Οι συγγενείς επιστήμες: «Βοηθητικές» (αρχαιολογία,	<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν τα θέματα μελέτης των συγγενών με την ιστορία επιστημών.

<p>Η Επιστήμη της Ιστορίας</p>	<p>φιλολογία, γλωσσολογία, διπλωματική, επιγραφική, παπυρολογία, παλαιογραφία, νομισματική κ.ά.) και κοινωνικές (γεωγραφία, εθνογραφία, δημογραφία, λαογραφία, ανθρωπολογία, κοινωνιολογία, πολιτική οικονομία κ.ά.).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Να γνωρίζουν το γνωστικό αντικείμενο αυτών των επιστημών. ● Να αναγνωρίζουν τον «βοηθητικό» ρόλο τους στην επιστήμη της ιστορίας.
<p>Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ</p>		
<p>Ο τόπος ως μεθοδολογικό εργαλείο για τον ιστορικό και την κατανόηση του ιστορικού παρελθόντος.</p>		<ul style="list-style-type: none"> ● Να συσχετίζουν τον γεωγραφικό παράγοντα με όψεις της ιστορικής δραστηριότητας του ανθρώπου. ● Να αναγνωρίζουν την ιστορικότητα συγκεκριμένων γεωγραφικών όρων (Νέες Χώρες, Βαλκάνια, Τρίτος Κόσμος κτλ.) και τη σημασία τους ως μεθοδολογικού εργαλείου για τους ιστορικούς και για την κατανόηση του ιστορικού παρελθόντος.
<p>Χρονολόγηση και Περιοδολόγηση.</p>		<ul style="list-style-type: none"> ● Να ορίζουν τις έννοιες: χρονολόγηση και περιοδολόγηση. ● Να διαπιστώνουν ότι η περιοδολόγηση αποσκοπεί στη διευκόλυνση της δουλειάς των ιστορικών και ότι ο ιστορικός χρόνος δεν τεμαχίζεται, αλλά η διαίρεσή του σε μεγαλύτερες ή μικρότερες χρονικές περιόδους στοχεύει στην ομαδοποίηση διαφόρων ιστορικών φαινομένων με τελικό σκοπό την πληρέστερη ανάλυση και κατανόησή τους.
<p>Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ: «ΑΝΑΣΚΑΠΤΟΝΤΑΣ» ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ – ΤΟ ΔΗΜΟΥΡΓΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ</p>		
<p>Τα στάδια της ιστορικής μεθόδου. Η σημασία της μεθοδολογίας.</p>		<ul style="list-style-type: none"> ● Να διαχωρίζουν τα στάδια της ιστορικής μεθόδου. ● Να αναγνωρίζουν τη σημασία των υποθέσεων εργασίας κατά την ιστορική έρευνα. ● Να αναγνωρίζουν ότι οι μέθοδοι του ιστορικού περιορίζουν την αυθαιρεσία και τον υποκειμενισμό. ● Να αναγνωρίζουν τη σημασία της εντιμότητας ως βασικής αρχής που διέπει τη δουλειά των ιστορικών.
<p>Μεθοδολογία επεξεργασίας των πηγών στη διδακτική πράξη (ένταξη στο ιστορικό πλαίσιο, κειμενική, διακειμενική προσέγγιση,</p>		<ul style="list-style-type: none"> ● Να περιγράφουν το γεγονός που παρουσιάζεται στην πηγή (τι, ποιος, πού, πότε, πώς, ποια αποτελέσματα είχε). ● Να οργανώνουν τη μεθοδολογία

<p>Η Επιστήμη της Ιστορίας</p>	<p>σύνθεση κειμένου προφορικού ή γραπτού).</p>	<p>κατανόησης μιας πηγής (ερμηνεία κινήτρων, προθέσεων, επιδιώξεων των ιστορικών υποκειμένων και εξήγηση του γεγονότος: εντοπισμός αιτίων που το δημιούργησαν/προκάλεσαν, που το έκαναν ιστορικά αναγκαίο).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίζουν τις διαφορές στην οπτική με την οποία καταγράφεται, παρουσιάζεται ή ερμηνεύεται ένα ιστορικό γεγονός ή φαινόμενο.
	<p>Το έργο του ιστορικού. Ιδιότητες και συγκρότηση του ιστορικού. Ο ιστορικός, ο ιστοριοδίφης, ο συλλέκτης ιστορικών πηγών / κειμηλίων: Οι διαφορές τους.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαπιστώνουν ότι η ιστορία είναι «ανακατασκευή» του παρελθόντος, ότι βασίζεται σε πηγές και ότι συνιστά επιλεκτική διαδικασία του ιστορικού. • Να διαπιστώνουν ότι το έργο του ιστορικού δε θεωρείται δεδομένο, αλλά ότι ανανεώνεται, υπόκειται σε διαρκή αμφισβήτηση και συνεχή κριτική. • Να εντοπίζουν τα στοιχεία που διαμορφώνουν τη συγκρότηση (επιστημονική, ηθική, προσωπική ακεραιότητα και εντιμότητα) του επαγγελματία ιστορικού.
	<p>ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ</p>	
	<p>Αντικειμενικότητα και υποκειμενικότητα: Τα γεγονότα, οι πηγές, οι ιστορικοί και η ιστοριογραφία.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να συσχετίζουν την αντικειμενικότητα της ιστορικής πραγματικότητας σε σχέση με τις άμεσες/πρωτογενείς πηγές. • Να συσχετίζουν την υποκειμενικότητα σε σχέση με τα αρχεία-πηγές, την επιλογή και τη μελέτη του θέματος από τον ιστορικό. • Να διαπιστώνουν ότι το έργο του ιστορικού επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τις διαθέσιμες πηγές.
	<p>Η ιστορική «αλήθεια» και η οπτική γωνία του ιστορικού, το πρόβλημα της ιδεολογικής μονομέρειας.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαπιστώνουν ότι η ιστορική αλήθεια είναι ανοιχτή στη νέα γνώση και στον διάλογο της επιστημονικής κοινότητας. • Να διακρίνουν τη συγγραφή επιστημονικής ιστορίας από τη συγγραφή στρατευμένης ιστορίας, την πολιτική-κομματική ή ιδεολογική χρήση της ιστορίας. • Να κατανοούν ότι το ιστορικό τεκμήριο υπόκειται σε διαφορετικές ερμηνείες, χωρίς κατ' ανάγκη να γίνεται συνειδητή παραποίηση ή ιδεολογική χρήση του.
	<p>Πώς διαμορφώνονται οι ιστορικές ερμηνείες. Η σχετικότητα των ιστορικών «αποφάνσεων» και ο ρόλος του ιστορικού.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαπιστώνουν ότι το ιδεολογικό υπόβαθρο, το πνεύμα της κάθε εποχής, η επιλογή ιστορικών μεθόδων και οι επιδιώξεις του ιστορικού προσδιορίζουν τη οπτική του γωνία.

Η Επιστήμη της Ιστορίας		<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν την αξία της εντιμότητας στη χρήση των ιστορικών πηγών.
	ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ	
	Η ιστοριογραφία από την αρχαιότητα έως και τον Διαφωτισμό: (η ιστορία του Ηροδότου και του Θουκυδίδη, η ιστορία του Πολυβίου και του Πλουτάρχου, τα έργα των Βυζαντινών ιστορικών και χρονογράφων, η εισαγωγή της πολιτικής ανάλυσης του Ν. Μακιαβέλι και ο ορθολογισμός των διαφωτιστών).	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαπιστώνουν ότι ο τρόπος, τα εργαλεία και οι μέθοδοι προσέγγισης του παρελθόντος, άρα και η καταγραφή της ιστορίας αλλάζουν από εποχή σε εποχή. • Να αξιοποιούν όρους σχετικούς με τις ιστοριογραφικές σχολές.
	Ο θετικισμός/ιστορικο-σμός του Leopold von Ranke, η μαρξιστική αντίληψη της ιστορίας, η διεπιστημονική προσέγγιση της σχολής των Annales (Marc Bloch, Lucien Febvre, Fernand Braudel), η στροφή στην πολιτισμική και την «καθολική» ιστορία (19ος-20ός αιώνας).	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τις ιστοριογραφικές οπτικές της παραδοσιακής, της μοντέρνας και της μεταμοντέρνας ιστοριογραφίας: ως προς το παρελθόν, τον ιστορικό χρόνο, την περιοδολόγηση, την αιτιακή εξήγηση, τις πηγές-γεγονότα, την αντικειμενικότητα και την ιστορική αλήθεια.
	ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΙΑΣ (19ος- 21ος αιώνας)	
Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος, Σπυρίδων Ζαμπέλιος. Η ελληνική ιστοριογραφία σήμερα.	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν βασικά ιστορικά έργα Ελλήνων ιστορικών του 19ου αιώνα και τις βασικές κατευθύνσεις/ενδιαφέροντα/ερωτήματα που απασχόλησαν το έργο τους. • Να αξιολογούν τη συνεισφορά του Κ. Παπαρρηγόπουλου και του Σπ. Ζαμπέλιου στην ελληνική ιστοριογραφία. • Να γνωρίζουν τις σύγχρονες ιστοριογραφικές τάσεις στην Ελλάδα. 	
Το Ελληνικό Ζήτημα	ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (ΑΠΟ ΤΟΝ ΩΡΙΜΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ ΕΩΣ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΝΩΜΕΝΗ ΕΥΡΩΠΗ)	
	Προσδιορισμός και οριοθέτησή του.	<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν το Ελληνικό Ζήτημα, τους όρους, τα κριτήρια, την απαρχή και την εξέλιξή του.
	Ο υπόδουλος ελληνισμός (θρησκευτική και πολιτική οργάνωση, εκπαίδευση, επαναστατικά κινήματα, καθημερινή ζωή).	<ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίζουν για τον ρόλο της Εκκλησίας ως θεσμού που αντιπροσώπευσε και βοήθησε στην επιβίωση του υπόδουλου γένους. • Να γνωρίζουν τον ρόλο που έπαιξαν οι

<p>Το Ελληνικό Ζήτημα</p>		<p>Φαναριώτες στο εσωτερικό του οθωμανικού κράτους και να κατανοούν την προσφορά τους στους υπόδουλους Έλληνες.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν την οργάνωση, την ποικιλία μορφών, τα χαρακτηριστικά του θεσμού των κοινοτήτων και τον ρόλο τους στη διατήρηση της συνοχής του ελληνισμού στα χρόνια της οθωμανοκρατίας. • Να αναγνωρίζουν τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά κέντρα του υπόδουλου ελληνισμού που ιδρύθηκαν μέσα στους κόλπους της Εκκλησίας και των κοινοτήτων, τους δασκάλους του γένους και τις συνθήκες δράσης τους. • Να ερμηνεύουν την προοδευτική πνευματική χειραφέτηση του έθνους και ως αποτέλεσμα της λειτουργίας τους. • Να γνωρίζουν τα σημαντικότερα επαναστατικά κινήματα του υπόδουλου ελληνισμού, τους πρωτεργάτες και τις συνθήκες ανάδειξής τους. • Να παρατηρούν: την οικονομική και κοινωνική ζωή (την υποβάθμιση των υπόδουλων αγροτών χριστιανών αρχικά και αργότερα τη συμβολή των οικονομικών δυνάμεων στις πολιτικές και κοινωνικές αλλαγές). • Να διακρίνουν τον λαϊκό πολιτισμό του υπόδουλου ελληνισμού (δημοτικά τραγούδια, θρύλοι, έργα χειροτεχνίας), σε αντιδιαστολή με τη λόγια βυζαντινή πολιτιστική παράδοση της Εκκλησίας.
	<p>Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν το περιεχόμενο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. • Να γνωρίζουν τους αντιπροσωπευτικούς φορείς και να διακρίνουν τους στόχους του φιλελεύθερου και ριζοσπαστικού Διαφωτισμού. • Να αξιολογούν την ιδεολογική τους επίδραση στην πνευματική αναγέννηση του ελληνισμού.
	<p>Περιηγητές στον ελληνικό χώρο.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να επισημαίνουν τους λόγους που ώθησαν τους περιηγητές να γνωρίσουν και να καταγράψουν την πραγματικότητα της εποχής στον ελληνικό χώρο και τις επιδιώξεις τους.
	<p>Ο φιλελληνισμός.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν τον χαρακτήρα του φιλελληνισμού και τις αιτίες δημιουργίας του. • Να διακρίνουν τη θετική και την αρνητική πλευρά του στον αγώνα της ανεξαρτησίας.

Το Ελληνικό Ζήτημα	Από τις μυστικές επαναστατικές οργανώσεις (Ελληνόγλωσσον Ξενοδοχείον, Φιλική Εταιρεία κ.ά.) στην Ελληνική Επανάσταση.	<ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίζουν τις προϋποθέσεις και τις συνθήκες σύστασης των μυστικών πολιτιστικών και επαναστατικών οργανώσεων και να κρίνουν τον ρόλο και τη σημασία τους στην προετοιμασία της Ελληνικής Επανάστασης. • Να αντιλαμβάνονται τις δυσμενείς διεθνείς συνθήκες μέσα στις οποίες ξέσπασε και εδραιώθηκε η Ελληνική Επανάσταση.
	Οι Μεγάλες Δυνάμεις και το Ελληνικό Ζήτημα.	<ul style="list-style-type: none"> • Να διαπιστώνουν τους ανταγωνισμούς των Μεγάλων Δυνάμεων, ύστερα από την Ελληνική Επανάσταση, στο πλαίσιο του Ανατολικού Ζητήματος και τους λόγους της μεταστροφής της πολιτικής τους απέναντι στο Ελληνικό Ζήτημα, μέχρι τη δημιουργία του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους.
	Οι βαλκανικές διαστάσεις της Ελληνικής Επανάστασης.	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίζουν την επίδραση της Φιλικής Εταιρείας στην ανάπτυξη επαναστατικού πνεύματος στους βαλκανικούς λαούς.
	Η εδαφική επέκταση (διαμόρφωση συνόρων, εθνική ολοκλήρωση).	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντάσσουν τους αγώνες για την απελευθέρωση των υπόδουλων Ελλήνων κατά το 19ο και 20ό αιώνα στον χωροχρόνο και να τους ερμηνεύουν σε συνάρτηση με την πορεία του Ανατολικού Ζητήματος.
	Όρια και πολιτικές της Μεγάλης Ιδέας.	<ul style="list-style-type: none"> • Να εμβαθύνουν στον όρο Μεγάλη Ιδέα. • Να επισημαίνουν τη γέννηση, την ιδεολογία της Μεγάλης Ιδέας και τις πολιτικές που εκπορεύτηκαν από αυτή.
	Ανάμεσα στην παράδοση και τον εκσυγχρονισμό.	<ul style="list-style-type: none"> • Να ορίζουν τις έννοιες παράδοση, εκσυγχρονισμός. • Να περιγράφουν συνοπτικά τις κοινωνικές δομές των χρόνων της οθωμανοκρατίας, της Ελληνικής Επανάστασης και του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. • Να διακρίνουν τη διαδικασία φιλελευθεροποίησης του ελληνικού πολιτεύματος. • Να αξιολογούν τη συμβολή του Χαρίλαου Τρικούπη και του Ελευθέριου Βενιζέλου στην αστικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας και τον εκσυγχρονισμό της χώρας και να συσχετίζουν τις αλλαγές με τα πολιτικά και κοινωνικά αιτήματα της εποχής. • Να γνωρίζουν τις προσπάθειες εκσυγχρονισμού της πολιτικής και κοινωνικής ζωής της Ελλάδας από την περίοδο του Μεσοπολέμου μέχρι την ένταξή της ως πλήρους μέλους στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα το 1981.
	Το αγροτικό ζήτημα.	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίζουν τα βασικά στοιχεία και τους όρους της αγροτικής οικονομίας στην

<p>Το Ελληνικό Ζήτημα</p>		<p>Ελλάδα κατά τον 19ο και τον 20ό αιώνα.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αξιολογούν τους αγώνες των αγροτών και τις προσπάθειες των κυβερνήσεων για επίλυση του αγροτικού ζητήματος με τις προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις έως την εγκατάσταση των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής.
	<p>Το προσφυγικό ζήτημα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να περιγράφουν τις συνθήκες και τις αιτίες των προσφυγικών ρευμάτων κατά τον 19ο και τον 20ό αιώνα από και προς την Ελλάδα. • Να συνειδητοποιούν τη θέση των προσφύγων και τις δυσχέρειες που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια της παραγωγικής εγκατάστασής τους. • Να εκτιμούν τη συμβολή των προσφύγων στην οικονομική, πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική εξέλιξη της Ελλάδας.
	<p>Η Ελλάδα στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίζουν τη συμμετοχή και τη συμβολή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τον Ελληνοϊταλικό και τον Ελληνογερμανικό Πόλεμο το 1940-41, τον χαρακτήρα της τριπλής κατοχής και τα δεινά που επέφερε στον ελληνικό λαό. • Να γνωρίζουν την ιστορία της εθνικής αντίστασης του ελληνικού λαού, τις κυριότερες αντιστασιακές οργανώσεις και τους στόχους τους. • Να αξιολογούν τη συμβολή της εθνικής αντίστασης στον αγώνα κατά των κατακτητών.
	<p>Το ελληνικό ζήτημα από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να γνωρίζουν τα γεγονότα σχετικά με τα «Δεκεμβριανά» και να ανχνεύουν τη σχέση τους με τον Εμφύλιο Πόλεμο. • Να διακρίνουν τις διαστάσεις και τα αποτελέσματα του Εμφυλίου πολέμου. • Να συσχετίζουν τον Εμφύλιο Πόλεμο των Ελλήνων με την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. • Να γνωρίζουν τη θέση της Ελλάδας στο διεθνές πολιτικό, διπλωματικό και γεωστρατηγικό πλαίσιο την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου.
	<p>Ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της χώρας.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρούν τη στροφή των Ελλήνων προς την Ευρώπη από την ίδρυση του ελληνικού κράτους ως τις μέρες μας. • Να εκτιμούν τη συμβολή και τη συμμετοχή της Ελλάδας στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

<p>Η Ευρώπη</p>	<p>Η ΕΥΡΩΠΗ ΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ</p>	
	<p>Η Ευρώπη ανάμεσα στη γεωγραφία και την ιστορία (από την αρχαιότητα έως τον Μεσαίωνα).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Να προσδιορίζουν την έννοια της ιστορικής ενότητας της Ευρώπης και να διακρίνουν ότι τα κριτήρια της ενότητας είναι πρωτίστως πολιτισμικά-πολιτικά και δευτερευόντως γεωγραφικά. ● Να επισημαίνουν τη ρευστότητα και τη διεύρυνση της Ευρώπης σε σχέση με τις μεταβαλλόμενες ιστορικές συνθήκες. ● Να διακρίνουν τη συμβολή του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού ως εφελθηρίου αλλά και ως μοχλού διαμόρφωσης μιας κοινής ευρωπαϊκής παρακαταθήκης σε επίπεδο θεσμών, επιστημών, γραμμάτων και τεχνών. ● Να προσδιορίζουν τη σύνδεση της Ευρώπης με τη ρωμαϊκή οικουμένη, με την προσπάθεια πολιτικής ενοποίησης μεγάλου τμήματος της ευρωπαϊκής ηπείρου. ● Να διακρίνουν τον ενοποιητικό ρόλο του χριστιανισμού στη μετεξέλιξη της έννοιας της Ευρώπης.
	<p>Η ρωμαϊκή κατάκτηση της Ευρώπης</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Να γνωρίζουν την ύπαρξη ποικίλων λαών και πολιτισμών στην Ευρώπη. ● Να περιγράφουν τη σταδιακή ολοκλήρωση της ρωμαϊκής κυριαρχίας στη Μεσόγειο, την Ανατολή και τη Δύση και να επισημαίνουν τους λόγους και τις συνέπειες αυτών των κατακτήσεων.
	<p>Η οργάνωση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας: Κεντρική, επαρχιακή και τοπική διοίκηση (ρωμαϊκές civitates και ελληνικές πόλεις).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Να επισημαίνουν τα βασικά στοιχεία της διοικητικής οργάνωσης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και τους στόχους των αλλαγών του Αυγούστου. ● Να διακρίνουν πώς η γεωγραφική ενότητα μετατρέπεται σε πολιτική με κέντρο τη Ρώμη.
	<p>Παράγοντες ενοποίησης: Η λατινική και η ελληνική γλώσσα, οι αστικές υποδομές και τα θεάματα (λουτρά, θέατρα, αγορές, μονομαχίες-θηριομαχίες), η ένταξη των τοπικών ηγετικών τάξεων στην αυτοκρατορική ελίτ, η απόδοση των ρωμαϊκών πολιτικών δικαιωμάτων, το ρωμαϊκό δίκαιο, ο ρόλος του στρατού, του νομίσματος των εμπορικών δικτύων και των κοινών</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Να διαπιστώνουν τους παράγοντες συνοχής (πολιτισμικούς, πολιτικούς, οικονομικούς) των λαών της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. ● Να περιγράφουν την απόδοση πολιτικών δικαιωμάτων ως προσπάθεια της ενοποίησης του κράτους. ● Να αντιλαμβάνονται τη σημασία του ρωμαϊκού δικαίου για την εξέλιξη της μεταγενέστερης νομοθεσίας.

<p>Η Ευρώπη</p>	<p>λατρειών, η λατρεία του αυτοκράτορα, η οικουμενική αυτοκρατορική ιδεολογία και η δημιουργία ενός είδους «ρωμαϊκού πατριωτισμού».</p>	
	<p>Η διάδοση του χριστιανισμού, η κρίση του 3ου αι. και ο μετασχηματισμός της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας σε Χριστιανική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία τον 4ο αιώνα.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν τις συνθήκες εξάπλωσης του χριστιανισμού στην Ανατολή. • Να διαπιστώνουν ότι η πολιτική, οικονομική και κοινωνική κρίση επέφερε την παρακμή του αρχαίου κόσμου και δημιούργησε τις προϋποθέσεις οργάνωσης του μεσαιωνικού κόσμου. • Να διακρίνουν τη σημασία της μετάβασης από τη Ρώμη στο κατακερματισμένο ευρωπαϊκό περιβάλλον των κρατών των «βαρβάρων». • Να περιγράφουν τις μεταρρυθμίσεις του Διοκλητιανού και τους στόχους του.
	<p>Το Βυζάντιο ως παράγοντας διαμόρφωσης του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Βυζάντιο και μεσαιωνική Δύση: Συγκλίσεις και αποκλίσεις.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναλύουν τον χαρακτήρα του βυζαντινού πολιτεύματος και να εντοπίζουν τις επιδράσεις του στην εξέλιξη των δυτικών μεσαιωνικών μοναρχιών (η «ελέω θεού» μοναρχία). • Να εξηγούν την αντιπαράθεση Βυζαντίου και Δύσης για τη διεκδίκηση της «ρωμαϊκής οικουμένης», μέσα από το bellum diplomaticum που ξεκίνησε από τη στέψη του Καρλομάγνου (800) και κορυφώθηκε με τη στέψη του Όθωνα Α΄ ως αυτοκράτορα των Ρωμαίων (962). • Να ερμηνεύουν τη θρησκευτική διάσταση μεταξύ Βυζαντίου και Δύσης, όπως αυτή εξελίχθηκε μέσα από το πρώτο (Ακακιανό) Σχίσμα του 5ου-6ου αι., τη σύγκρουση του πατριάρχη Φωτίου και του πάπα Νικολάου Α΄ επί Εικονομαχίας (867), το μεγάλο Σχίσμα του 1054 και την πολιτική των Παλαιολόγων περί συνένωσης της Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας μετά το 1261 έως τη σύνοδο της Φεράρας – Φλωρεντίας (1438). • Να εντοπίζουν τα σημεία στα οποία συγκλίνουν ή αποκλίνουν το Βυζάντιο και η Δύση σε πολιτικό, κοινωνικό και θρησκευτικό επίπεδο κατανοώντας ότι η ευρωπαϊκή παράδοση είναι κοινή.
	<p>Βυζαντινός Ουμανισμός και Ευρωπαϊκή Αναγέννηση.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να κατανοούν τις έννοιες του Ουμανισμού και της Αναγέννησης, διακρίνοντας τα χαρακτηριστικά τους στο Βυζάντιο και τη Δύση. • Να αξιολογούν τη συμβολή των

<p>Η Ευρώπη</p>		<p>Βυζαντινών λογίων στην ιταλική και ευρωπαϊκή Αναγέννηση.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τον ρόλο της ελληνικής γλώσσας στην παιδεία του δυτικού μεσαιωνικού κόσμου.
	<p>Το Βυζάντιο ως χώρος ώσμωσης Ανατολής και Δύσης.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τον φυσικό και πολιτισμικό χώρο του Βυζαντίου. • Να αναγνωρίζουν την πολιτισμική ιδιαιτερότητα του Βυζαντίου λόγω της σύνθεσης της ρωμαϊκής κληρονομιάς με τον χριστιανικό πολιτισμό και τις ανατολίτικες παραδόσεις. • Να αναλύουν τις αξίες του βυζαντινού πολιτισμού και να εκτιμούν τον τρόπο διάχυσής τους στη δυτική μεσαιωνική Ευρώπη.
	<p>Η ανάπτυξη των ευρωπαϊκών πόλεων (13ος αιώνας).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τους διαφορετικούς τύπους των πόλεων του 13ου αιώνα, τα αίτια της ανάπτυξης και τη συγκρότηση της αστικής ζωής. • Να διαπιστώνουν την πολιτική οργάνωση των πόλεων και τις μορφές διακυβέρνησής τους.
	<p>Τα πρώτα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και ο ρόλος τους (12ος-13ος αιώνας). Οι ευρωπαϊκές αδελφότητες.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να επισημαίνουν τις συνθήκες, τις περιοχές και τον σκοπό της ίδρυσης των πρώτων πανεπιστημίων και να πληροφορηθούν για τις σχολές, τα προγράμματα λειτουργίας, τη σύνδεσή τους με τη Δυτική Εκκλησία και τη σταδιακή αυτονόμησή τους. • Να προσδιορίζουν τον όρο ευρωπαϊκές αδελφότητες, να επισημαίνουν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες δημιουργήθηκαν. • Να αξιολογούν τον ρόλο τους (στην προστασία από παρεμβάσεις, την αυτονόμηση, τη διάρθρωση της διδασκείας ύλης και του προγράμματος σπουδών, τη χορήγηση προνομίων).
	<p>Η Αναγέννηση και ο πολιτισμός της.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τις οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις, καθώς και τις πνευματικές δυνάμεις που διαμόρφωσαν το πνεύμα της Αναγέννησης. • Να γνωρίζουν τις χώρες διάδοσης της Αναγέννησης. • Να προσεγγίζουν το κίνημα του Ανθρωπισμού και το περιεχόμενο του όρου «καθολικός άνθρωπος», ως έκφραση του νέου πνεύματος που αναδύεται στα γράμματα, τις επιστήμες και τις τέχνες, με την αναβίωση των αξιών της κλασικής αρχαιότητας.

<p>Η Ευρώπη</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τη συμβολή της τυπογραφίας στη διάδοση των νέων ιδεών. • Να διαπιστώνουν τη μεγάλη ανάπτυξη των γραμμάτων και των επιστημών κατά τον 15ο και τον 16ο αιώνα. • Να αξιολογούν τα αντιπροσωπευτικότερα έργα των κύριων εκπροσώπων της τέχνης της Αναγέννησης.
	<p>Μεταρρυθμίσεις της Δυτικής Εκκλησίας.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίζουν τα αίτια της κρίσης της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και να περιγράφουν τη μεταρρυθμιστική προσπάθεια του Λουθήρου. • Να κατανοούν την αντίδραση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας στη μεταρρυθμιστική κίνηση. • Να διακρίνουν τις συνέπειες της θρησκευτικής μεταρρύθμισης σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.
	<p>Η ανάπτυξη των εθνικών κρατών στην Ευρώπη.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να επισημαίνουν τα αίτια και την αναγκαιότητα της ανάπτυξης των εθνικών κρατών στην Ευρώπη και τον τρόπο μετεξέλιξης των παλαιών μοναρχιών σε εθνικά κράτη. • Να διακρίνουν τα γνωρίσματα των νέων εθνικών μοναρχιών. • Να περιγράφουν την ώθηση που έδωσε ο Εκατονταετής πόλεμος προς τη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών και των μηχανισμών του εθνικού κράτους στην Αγγλία και τη Γαλλία.
	<p>Η Εμπορική Επανάσταση.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να εντοπίζουν τους λόγους που οδήγησαν στην Εμπορική Επανάσταση και την έκταση που αυτή έλαβε. • Να προσδιορίζουν το περιεχόμενο του όρου μερκαντιλισμός και να επισημαίνουν τη σημασία του στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.
	<p>Ο Διαφωτισμός (17ος-18ος αιώνας).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να προσδιορίζουν τον όρο Διαφωτισμός και άλλες κύριες έννοιες της περιόδου. • Να εξηγούν γιατί ο Διαφωτισμός εδραιώθηκε κυρίως στην Αγγλία και τη Γαλλία. • Να εντοπίζουν τα κύρια χαρακτηριστικά και τους αντιπροσωπευτικούς φορείς του κινήματος του Διαφωτισμού. • Να επισημαίνουν την επίδρασή του στην αναμόρφωση του πολιτεύματος, της κοινωνίας και της οικονομίας.
	<p>Η πρόοδος των επιστημών, των τεχνών και των γραμμάτων</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να παρατηρούν την πνευματική και καλλιτεχνική ζωή κατά τον 17ο και τον 18ο

Η Ευρώπη	(17ος-18ος αιώνας).	<p>αιώνα, σε σχέση και με την ανάπτυξη του εμπειρισμού και του ορθολογισμού. ● Να προσδιορίζουν τους αντίστοιχους όρους.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Να αναγνωρίζουν την πρόοδο των θετικών επιστημών και των τεχνολογικών εφαρμογών τους. ● Να διακρίνουν την ανανέωση της λογοτεχνικής και καλλιτεχνικής έκφρασης κατά τον 17ο αιώνα.
	Το παλαιό καθεστώς (Ancien Régime) και οι εχθροί του	<ul style="list-style-type: none"> ● Να προσδιορίζουν τον όρο παλαιό καθεστώς και να διακρίνουν τους φυσικούς εχθρούς του, ιδεολογικούς – ταξικούς αντιπάλους. ● Να προσδιορίζουν τους όρους απόλυτη μοναρχία και φωτισμένη δεσποτεία και να διακρίνουν τα γνωρίσματά τους, καθώς και τα κράτη τα οποία ανέδειξαν τα καθεστώτα αυτά.
	Η Βιομηχανική Επανάσταση.	<ul style="list-style-type: none"> ● Να επισημαίνουν τις συνθήκες δημιουργίας της Βιομηχανικής Επανάστασης και τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές συνέπειές της. ● Να ορίζουν τους όρους οικονομικός φιλελευθερισμός και καπιταλισμός και να τους συνδέουν με τη Βιομηχανική Επανάσταση.
	Η Γαλλική Επανάσταση και οι Ναπολεόντειοι Πόλεμοι (1789-1815).	<ul style="list-style-type: none"> ● Να επισημαίνουν τους εκφραστές του παλαιού καθεστώτος και την κοινωνική και πολιτική κρίση στην Ευρώπη γενικότερα και τη Γαλλία ειδικότερα στο τέλος του 18ου αιώνα. ● Να γνωρίζουν τα σημαντικότερα γεγονότα της Γαλλικής Επανάστασης και να αξιολογούν το διαχρονικό της έργο και τη σημασία της για την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία. ● Να προσδιορίζουν τους βασικούς όρους που σχετίζονται με την περίοδο.
	Η Ευρώπη και ο έξω κόσμος: Το Παγκόσμιο Ευρωπαϊκό Σύστημα (1815-1914).	<ul style="list-style-type: none"> ● Να ερμηνεύουν την αναβίωση του παλαιού καθεστώτος και το νέο καθεστώς ισορροπίας δυνάμεων στην Ευρώπη ως πολιτική και πολιτισμική οπισθοδρόμηση. ● Να προσδιορίζουν τον χαρακτήρα του Αμερικανικού Εμφύλιου Πόλεμου και τις συνέπειές του (ιδεολογικές, πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές) στην Αμερική και στην Ευρώπη. ● Να εμβαθύνουν στην εξελικτική σχέση του εθνικισμού, του ιμπεριαλισμού και της αποικιοκρατίας.
Το Σύστημα Ασφαλείας των	<ul style="list-style-type: none"> ● Να αξιολογούν τα Συστήματα Ασφαλείας 	

Η Ευρώπη	Μεγάλων Δυνάμεων και οι δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι.	ως προς τη μακροπρόθεσμη αποτελεσματικότητά τους. <ul style="list-style-type: none">• Να ερμηνεύουν τα Συστήματα Ασφαλείας ως μέσα επιβολής των νικητών αλλά και ως προσφορά (ειρηνευτική, κοινωνική, πολιτισμική).
	Η «Ενωμένη Ευρώπη».	<ul style="list-style-type: none">• Να διαπιστώνουν τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν για την υλοποίηση της ιδέας της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης.